

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Dialogus primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

pline traditionē morumq; probationem necessaria sunt. qualia sunt studia musica, cōsuetudinesq; per similes. Musica uero communissima quadam significatione comprehendit proportionis cuiuslibet ordinem, non solum in sermone, cantu, sono, saltu, sed gymnastico quoq; ludo gratiaq; conuiuij. Hæc quidē omnia ita in ciuitate cōposita esse debent, ut omni perturbationum uitiorumq; incitamento sublato corpus & spiritum animumq; contemperent. Exorditur autem disputationis opportunitate quadam à conuiuijs, atq; uino, dicens primo cauendum esse ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoq; ebrietas. Hæc enim si temere accesserit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuiū atq; meri usum, ea uidelicet cautione adhibita, quā in libro sequenti planius explicabit. Hic uero ad id potissimum conferre iudicat, ut ex liberiori interdum usu meri, mores hominum in conuiuijs detegantur. solet enim impudentiores audacesq; reddere. Illic ergo prudens iuuentutis custos deprehensio iuuenum præsertim uicij, impudentia, et mederi facilius poterit, et assuefacere iuuenes etiam in ebrietate omnium impudentissima seruare pudorem. Quanti uero sit pudor, id est dedecoris & infamiae timor, ex eo constat, quòd ob huiusmodi metum iuuenes, & turpia in primis metuunt, et honesta quamuis ardua audacter aggrediuntur. Quæ quidem duo reipub. maxime omnium tam pace quàm bello necessaria iudicantur. Ideoq; ad hæc ciuiliū animis infundenda, legum lator diligenti studio debet intendere.

SOPLATONIS DE LEGIBVS VEL DE
LEGVM LATIONE, VT LIBRI VNVS,
Dialogus primus.

ATHENIENSIS OSPES. CLINIA CRETENSIS. MEGILLVS LACEDAEMONIVS.



DEVM ne an aliquem hominum ô hospites condendarū legum causam existimatis? CLIN. Deum ô hospes, deum inquam, ut decet asserere. apud nos quidē Iouem: apud Lacedæmonios uero, unde hic est, Apollinem dicturos istos existimo. Nonne? MEG. Certe. ATHEN. An Homerum secutus ita dicis, Nempe Minoa per nouennium patris colloctionem petere solitum, eius monitis, ciuitatibus uestris leges quemadmodum ille canit, posuisse. CLIN. Sic nostri ferunt. Fratrem quoq; eius Rhadamantum (audiuistis enim nomen) iustissimū fuisse. Eumq; nos Cretenses, quia tunc recte ius unicuique distribuerit, hanc laudem consequutum censemus. ATHEN. Egregia profecto laus, maximeq; filio Iouis digna. Verū quia in huiusmodi moribus atq; legibus ambo educati estis, tu scilicet atq; hic, spero nobis non iniucundum fore, si inter eundem de constituendis ciuitatibus ac legibus differamus. Est autem à Gnosō in antrum templūq; Iouis uia satis, ut audiuius, longa, diuersoriaq; per ipsam sub altis arboribus, ut in æstu conuenit, umbrosa sunt. Nostræ igit atati conueniens erit, frequenter in his requiescere, mutuoq; orationis solamine sine molestia iter hoc omne transigere. CLIN. Atqui cum progressi fuerimus hospes, cupressos offendemus in lucis proceritate specieq; mirabili, prata quoque amœna, in quibus requiescentes libenter commorabimur. ATHEN. Recte nimirum loqueris. CLIN. Prorsus. uerum hæc magis affirmabimus, quum uiderimus. Sed nunc bonis auib; eamus. ATHEN. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnasia, armorumq; artem lex uobis instituit? CLIN. Arbitror equidem ô hospes, nostra hæc esse facillima cognitu. Naturam enim regionis huius uniuersam uidetis non esse ut Thessaliæ, planam. Idcirco equis illi magis, nos cursibus utimur. Inæqualitas hæc locorum ad pedestrem exercitationem cursumq; est aptior. Quapropter armaturam quoque leuiorem esse necesse est, ne pondere suo cursum impediatur. Arcuum ergo sagittarumq; leuitas maxime congruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata sunt: ad idq; respiciens legislator, cuncta ut mihi uidetur, instituit. Quippe huius gratia ipsam etiam conueniendi legem sanxisse uidetur, quum omnes uideret in militia re ipsa coactos, custodiæ suæ gratia, conuiuia habere cōmunia. In quo sanè arbitror eum stultitiæ crimine cæteros condemnasse, quòd minime intelligant bellum ciuitatibus omnibus cum omnibus iuge atque perpetuum esse. Nam si dum est bellum, custodiæ causa conuiuia in unum celebrare, præfectosq; aliquos unà cum subiectis suis armatos tueri cæteros oportet, id ipsum est pacis etiam tempore faciendū. Quam enim pleriq; pacem
nomi-

nominant, id esse nomen solummodo existimandum. Re uero ipsa, omnibus ciuitatibus aduersus omnes non indictum bellum natura esse. ac reperies ferè si consideres, Cretesium legum latorem omnes leges tam priuatim quàm publice ita nobis conscripsisse, quasi ad bellum respiceret, atque ita illis parere iussisse, quali cæterarum rerum nulla esset utilitas, non possessionum, non artium, nisi quis bello superet: cum omnia bona eorum qui uicti sunt, ad uictores ilico transeant. **ATHEN.** Probe o hospes ad exponendum Cretesium leges exercitatus mihi uideris. Sed id planius dicas. Nam rectè dispositam ciuitatem ita demum dicere uisus es, si sic instituta sit, ut cæteras bello uincere possit. Ita ne? **CLIN.** Ita prorsus. hunc etiam arbitror consensurum. **MEG.** Haud aliter Lacedæmoniorum quispiam o diuine uir responderet. **ATHEN.** Vtrum ciuitas ad ciuitatem ita se habet, pagus autem ad pagum aliter? **CLIN.** Non aliter. **ATHEN.** Similiter ergo se habent. **CLIN.** Similiter. **ATHEN.** Numquid & domus ad domum, quæ eodem in pago sunt, & singuli uiri ad singulos? **CLIN.** Similiter & ista. **ATHEN.** Quid porro de uiro quolibet ad seipsum est dicendum? Vtrum quilibet ad seipsum quasi hostem ad hostem affici dicemus? An aliter? **CLIN.** Atheniensis hospes. Non enim ego te Atticum nominare uolo. Uideris namque dea ipsius Athenas, id est Paladis cognomine dignior esse. Nempe uniuersam hanc rationem ad principium reducantur planam fecisti, quo facilius inueniri queat probe istuc iam fuisse dictum, hostes uidelicet omnes uir mirifice? **CLIN.** Primam o hospes & optimam esse dico uictoriam, ut seipsum quis uincat. Turpissimum uero quiddam & pessimum, ut a seipso uincatur. Atque hæc omnia singulis aduersus seipsum bellum esse significant. **ATHEN.** Orationem igitur illam resumamus. Nam cum quisque nostrum, aut superior seipso sit, aut inferior, dicendum ne est eodem se modo domum, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? **CLIN.** Sic ne superior aliqua seipsa, aliqua inferior dicis? **ATHEN.** Id ipsum. **CLIN.** Id quoque rectè quaesisti. Non enim minus ciuitatibus id contingit, imò maxime hoc in eis perspicuum. Nam ubi meliores multitudinem peioresque superant, rectè profecto ciuitas illa superior seipsa dicetur, & hæc uictoria non iniuria laudabitur. Contra uero, ubi contrarium sit. **ATHEN.** Sed utrum quod peius est, meliorem aliquid quando superius & potentius sit, ad præsens prætermittatur, longiore namque oratione indiget. Quod autem abs te dictum est, sic intelligo, quod ciues quandoque cognati & ciuitatis eiusdem multi & improbi aduersus iustos, paucos illos, conspirabunt, uimque inferent ut eos subiiciant. Ac si uicerint, ciuitas illa seipsa inferior, prauaque dicetur: si autem uicti fuerint, superior atque proba. **CLIN.** Mirum est hospes quod dicitur, sic tamē fateri necesse est. **ATH.** Age iam & hoc rursus consideremus. Multi ab uno patre matremque eadem fratres nasci possunt: nec mirum si plures eorum iniusti erunt, iusti uero pauciores. **CLIN.** Nihil mirum. **ATHEN.** Nec me decet arbitror aut uos istuc captare, domum scilicet & cognationem uniuersam inferiorem seipsa uideri si prauis superent, superiorē si uincantur. Neque enim hoc agimus, ut elegantiam uel ruditatem uerborum obseruemus, quod multi facere solent, sed ut quæ recta ratio secundum naturam in legibus sit, quis error, indagemus. **CLIN.** Vera loqueris hospes. **MEG.** Probe profecto hucusque mihi quoque dictum uidetur. **ATHEN.** Hoc præterea consideremus. Vtrum dictis modo fratribus iudex quispiam præesse poterit? **CLIN.** Proculdubio. **ATHEN.** Vter igitur melior erit iudex? Num qui improbos perdet, efficietque ut probi sibi ipsi imperent? An qui probos quidem faciet imperare: improbos autem, cum sponte subire imperium persuaserit, uiuere patietur? Tertium uirtute iudicem his addamus, si quis talis reperietur, qui dissidentem cognationem ita commendatam habeat, ut neminem perdat, sed reconciliatis leges conscribat, quibus inter se perpetuo amici futuri sint. **CLIN.** Longe melior talis iudex legumque conditor erit. **ATHEN.** Atqui contra quæ ad bellum respiciens ipsis leges conscribet. **CLIN.** Vera loqueris. **ATHEN.** Quid autem? Qui ad bellum respiciens, ciuitatem constituit, utrum ad externa bella respiciet, & ad illa uitam ciuium referent an intestina, quæ seditiones appellantur: quæ minime omnium & esse in ciuitate sua quiuis cupiat: & si sint, quamocissime abolere? **CLIN.** Ad hæc plane. **ATHEN.** Vtrum uero perditam ciuium parte pacem ex seditione consequi, cum altera pars potita uictoria sit, malit quispiam: an potius per reconciliationem factam pace amicitiamque firmata, ad externa bella totius animam ciuitatis conuertit. **CLIN.** Hoc profecto potius quam illud ciuitati suæ accidere quisque optabit. **ATHEN.** Nonne & legumlator similiter? **CLIN.** Similiter. **ATHEN.** An non ipsius optimi

Leges non
propter bel
lum latas esse

gratia leges omnes ferendæ sunt: CLIN. Ipsius nempe. ATH. Atqui optimū nec bellum nec seditio est: omnes enim deprecantur, nequid horum sibi ineundum sit: sed pax, mutuaq; beneuolentia. Sed neq; uictoria illa qua ciuitas ipsa seipsam superat, optimū quiddā est, sed necessariū potius. putare autē optimū ciuitatis statū in pugnando & uincēdo cōsistere, simile est ac si quis optime cū ægrotāte agi putet dum curatur, de eo uero ne cogitet quidem, qui nunq; ægrotauerit. Et si quis similiter de ciuitatis uel privati hominis felicitate existimet, nec ciuili reuera unq; uir erit, dum externa solum atq; in primis bella respiciet, nec exquisitus legū conditor, nisi gratia pacis de bello potius q; belli gratia de pace leges conscribat. CLIN. Recte hæc hospes dicta esse uident. Ego uero mirarer, si quis forte tam nostras q; Lacedæmoniorum leges non belli gratia sedulo positas esse contendat. ATH. Fortasse ita sit. Oportet aut non cōtentiose sed quiete rem inquirere, studio q; maxime tam à uobis q; ab illis huiusmodi rebus adhibito. Attendatis igitur oro. Incipiamus à Tyrtæo, natura quidem Atheniēse, Lacedæmoniorū postea ciue, qui præ cæteris hominibus maxime huiusmodi rebus incubuit. Non si opibus superet cunctos, & plurima solus possideat bona (numerat enim ferē omnia) uir mihi nomine dignus abibit, Tractandis quisquis non est accōmodus armis. Hæc tu quoq; forsitan carmina audiisti. Nam hunc obtusum iam esse audiendo arbitror. MEG. Vulgatissima hæc apud nos sunt. CLIN. Ad nos quoq; hæc Lacedæmone aduecta peruenerunt. ATH. In commune igitur hoc modo hunc poetam interrogemus, O diuine poeta Tyrtæe, sapiens certe ac bonus nobis esse uideris, qui excellentibus eos extulisti laudibus, qui in bello excelluerunt. de quo iam ego & hic & Clinias Gnosius ualde tibi assentire uidemur. Vtrum autē eisdem de uiris dicamus, an non, plane scire uellemus. Quare nobis explana, num tu quoq; sicuti & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hæc arbitror non Tyrtæum solum, sed & quēuis illo longe deiectionem, duo protinus responsurū, Alterum quod seditionē appellamus, omniumq; grauissimū esse modo concessimus. Alterū uero belli genus, quod omnes ponimus multo mitius illo, quo aduersus externos & alienigenas utimur. CLIN. Cui dubiū? ATH. Dic igitur nobis: quos uiros in quo belli genere ita ualde laudasti, & quos usque adeo uituperasti? Videris enim eos laudasse, qui externa magno animo bella gerūt, Sic enim in carminibus dixisti. Quisquis non ausit cædem spectare cruētā Et durum coram manibus lacessere Martem, Despicio. Hinc nos ô Tyrtæe, eos te laudare colligimus, qui in externis bellis gerendis præ cæteris clareant. Concedet ista Tyrtæus? CLIN. Quid nī? ATH. Nos autem, cum hi clari sint, longe clariores eos existimamus, qui maximo in bello præstant. Testemq; & nos poetam habemus Theognim Megarensē ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fides in insana seditione manēs. Hunc itaq; dicimus in grauissimo bello, tanto illo esse meliorem, quanto sola fortitudine melior est iustitia, temperantia, sapientia, fortitudini coniuncta. Nemo enim integer & fidelis sine omnium uirtutum numero in seditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarij, quod non negabit Tyrtæus, reperiuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurij, cōtumeliosi, paucissimisq; exceptis, omnium amantissimi. Quorsum hæc? quidq; ex his declarandum? Quod uidelicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quàm alius omnis legum lator, si quid modo profuturus est, ita leges condet, ut non ad aliud quàm ad amplissimam semper uirtutem respiciat. Est autem, ut inquit Theognis, fides illa, quæ maxime in periculis lucet. Quam iustitiam perfectam quis nominabit. Ea uero quam summopere Tyrtæus laudauit, & si pulchra est, & à poeta opportune laudata, uirtute tamen, qua ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectissime honoranda est. CLIN. Ergo hospes legum nostrarum conditorem inter ultimos legum conditores reijcimus? ATH. Non illum ô uir optime, sed ipsi nos ipsos, si quidem putemus, & hic, & apud Lacedæmonios Lycurgum, & Minoem ad bellum respiciētes leges condidisse. CLIN. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATH. Ut ueritas & iustitia postulat eos dicere, qui de diuina republica differunt: non ad particulam uirtutis, & præsertim ad deiectionem, sed ad uniuersam ipsos uirtutem respexisse putandum, & per singulas earum species, leges quæsisse, nec eas species inuestigasse, quas multi modo proponētes, quærūt. Id enim quisq; maxime quærere solet, quo maxime indiget, alius de hæreditate, alius de iniuria, alius de cæteris huiusmodi multis.

Nos

Nos aut tunc de legibus bene quæri putamus, cum ita ut nos modo incepimus, quæritur. At tuum equidem ingressum ad exponendas leges ualde probo, Quod enim à uirtute fecisti principium, dicens leges uirtutis gratia conditas, recte quidem aggressus esse uideris: quod aut ad particulam uirtutis & eam minimam respexisse conditorum legum affirmasti, haud recte mihi uisus es dicere, atque idcirco longiore postea oratione usus sum. Quo modo autem te nobis distinguere uoluisses, si uis, tibi dicam. CLIN. Volo equidem. ATH. Hunc in modum dicere oportebat o hospes. Cretenesium leges non temere omnibus Græcis in primis probantur. Recte enim positæ sunt, cum utentes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigunt. Duplicitia uero bona sunt, alia humana, diuina alia: dependentque à diuinis humana. Si qua uero ciuitas maiora suscepit, minora quoque possidet: si autem illis caret, utrisque priuatur. Minorum primum est sanitas, forma secundum, Tertium uires ad cursum ceterosque corporis motus, Quartum diuitiæ. quæ cæcæ non sunt, sed acuta cernunt, si prudentiam sequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus existit. Deinde post mentem temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis iustitia tertio emergit. Fortitudo quartum tenet locum. Quæ omnia humanis illis natura præponuntur. Quare oportet ut legum quoque lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mandet omnibus ut semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. humana enim ad diuina, diuina uero ad mentem principem referenda. Curet præterea oportet nuptias inter ciues, & generationes educationesque liberorum, masculorum pariter & foeminarum, tam iuuenum quam ætate prouectorum: & eos qui recte in hisce se gerunt, ut decet honoret: contra uero dolores uoluptates, & cupiditates in omni conuersatione uituperet. Considerabit etiam diligenter ad quæ studia quæque raptat amor, rectaque officia per leges laudabit, uituperabit contraria. Docebit item atque definiet quid in cuiusque affectu honestum sit, quid turpe, circa iram uidelicet atque metum, & alias quæcumque uel aduersis in rebus accidunt perturbationes, uel secundis delicias, atque circa omnes denique motus, qui ex morbo, bello, paupertate, uel horum contrariis homines uexant. Post hæc necesse est ut legislator quæstus impensasque ciuium diligenter obseruet, & quomodo fiant agnoscat, commercia item in his omnibus ac solutiones, quas uel sponte uel coacte faciant: quicquid horum inter se contraxerint ubi iustitia adsit, ubi absit, animaduertat: & paritibus quidem honores, non paritibus debitas pœnas constituat. Demum omnibus ad finem usque Reipublice pertractatis, animaduertat statuaturque necesse est; quomodo monumenta mortuis extrui, quibus defunctis singulis honores impendi debeant. His denique declaratis, legislator omnibus istis custodes præficiet, alios prudentia, alios uera opinione rem administrantes: ut mens in unum hæc omnia colligens eò deducat ut temperantiam & iustitiam potius quam diuitias ambitionem uel sequatur. Ita equidem hospites uoluisses, atque etiã uolo à uobis exponi, quo pacto in legibus Iouis, & Apollinis Pythiæ, quas Minos & Lycurgus scripserunt, insint hæc omnia, & quonam ordine posita pateant illi qui artificio uel usu quodam legum peritiam habet, nobis uero alijs nullo modo pateant. CLIN. Quo pacto igitur hospes quæ sequuntur tractanda sunt. ATH. Ab initio rursus ut supra cœpimus, tractanda in primis ea mihi uidentur, quæ ad fortitudinem pertinent, deinde aliam atque aliam uirtutis speciem transigemus, si uobis etiã ita placet, ac primam iam pertractemus, ad eiusque exemplar cætera, ut confabulatio leuamen nobis itineris adferat, postremo cum de uniuersa uirtute tractauerimus, ea quæ modo retulimus, illuc respicere, si deus uoluerit, ostendemus. CLIN. Recte dicis: conareque primo nobis Iouis hunc laudatorem excutere. ATH. Conabor & te simul, & me ipsum. Ad utrumque enim pertinet & me & te hæc oratio. Dicite igitur. Num conuiuia ea quæ in commune fiunt exercitiaque, ad bellum à legumlatore inuenta fuisse diximus? CLIN. Vtique. ATH. An tertium uel quartum ad idem inuentum fuisse dicendum? Fortè enim ita dinumerare oportet, tum in hoc uirtutis genere, tum in cæterarum uirtutum siue parte, siue quomodo cumque aliter declarationis duntaxat gratia nominare deceat. ME. Tertium uero ipse dicerem, nec Lacedæmoniorum quisquam negaret.

ORDO BONORVM

BONA

Diuina.	Humana
Prudentia	Sanitas
Temperantia	Forma
Iustitia	Vires
Fortitudo	Diuitiæ

uenationem excogitatam fuisse. Quartum autem & quintum inuenire conemur. Quartum itaque pono apud meos præcipuum, scilicet doloris tolerantiam: quæ res pugnis inter se ac rapinis quibusdã, multis cum uulneribus, quotidie adhibetur. Ad hæc occultatio quædam mirabilis, & ad tolerantiam ualida, nudis in hyeme pedibus, nudo etiam sæpe reliquo corpore, sine ministris die nocteque per omnem regionem errantium enarratur. Præterea in nudorum exercitationibus adolescentium mirabilis apud nos tolerantia, cum intensi caloris uis resistendum sit. Multa huiusmodi apud nos alia sunt, quæ non facile quispiam enumeraret. ATHEN. Probe loqueris hospes Lacedæmonie, sed utrum ad timores solum atque dolores fortitudini pugna est duntaxat: an etiam ad cupiditates uoluptatesque, ac uehementes quasdam blanditias, quæ eorum etiam qui honesti uidentur, animos flectunt, & quasi carcos faciunt? MEG. Aduersus hæc omnia. ATHEN. Si recte dictorum meminimus, hic ciuitatem aliquam seipsa inferiorem, & uirum aliquem inferiorem seipso esse dicebat. Ita ne hospes Gnosie? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Vtrum igitur eum qui dolore frangitur, an eum qui uoluptate superatur, deteriorem uocare oportet? CLIN. Eum arbitror qui superatur a uoluptate: omnesque uoluptate illaqueatum hominem, inferiorem seipso magis, & quidem cum opprobrio, quam dolore demollitum putant. ATHEN. An igitur Iouis & Apollinis legum latores claudam fortitudinem posuerunt, quæ ad sinistram quidem aduersis resistere possit: ad dexteram uero, rebus secundis & lætis, blandientibusque succumbat: immo ad utrumque sufficientem. CLIN. Ad utrumque arbitror. ATHEN. Exponamus itaque similiter quæ nã officia uestris in ciuitatibus sunt, quæ gustent quodam modo uoluptates, non fugiant omnino, quemadmodum nec dolores refugiunt, sed perinde ut in doloribus sit, ducant in medias uoluptates, ad easque superandas homines partim uis impellantur, partim honoribus inuitentur. Vbinam uestris in legibus id conspicitur, quod æque contra uoluptates sicuti contra dolores, homines fortes efficiat: uictoresque quorum oportet, ostendat, nec ullo modo patiatur a proximis cuique intra se, & grauissimis hostibus superari? Dicite obsecro, quid apud uos tale? MEG. Non ita facile hospes, quemadmodum multas dolori oppositas leges, ita etiam uoluptati possem producere: nec magnas perspicuasque partes aduersus uoluptates habeo, paruas uero forsan reperiam.

CLIN. Nec ego in Cretensium legibus similiter id ostendere possem. ATHEN. Nec mirum est, optimi hospites. Verum si quis inter nos ueri & optimi diligens inuestigator non nihil in patriis cuiusque nostrum legibus reprehendat, non graui quidem, sed æquo animo uicissim ferre debemus. CLIN. Probe loqueris Atheniensis hospes. Quare tibi parendum censeo. ATHEN. Profecto non aliter Clinia huius ætatis & conditionis qua uos estis homines, facere decet. CLIN. Non certe. ATHEN. Vtrum recte nec ne, Laconicam & Cretensem Rempub. quis reprehendere possit, alia quaestio est. Quæ uero a multis dicuntur, forsitan ego magis quam uterque uestrum referre possim. Vobis quidem recte nec ne constitutæ sint leges, una certe lex est optima, quæ iubet ne quis iuuenem querere audeat, recte ne an contra se leges habeant, sed uno omnium ore, unaque uoce recte tanquam a dijs positas concedi præcipit, nec ullo modo aliter pati quicquam a iuuenibus cogitari: Senem autem si quid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. CLIN. Recte loqueris hospes, ac licet tunc a mente conditoris abfueris, tamen tanquam uates scite ista nunc coniecisse uideris, ueraque penitus dicere. ATHEN. Itaque nobis ad præsens iuuenes nulli adsunt. ipsi uero propter senectutem sine peccato soli de his inter nos differere a legislatore permittimur. CLIN. Est ut dicis. Quare ne parcas, sed libere leges nostras reprehende. Neque enim turpe est discere, si quid non probe se habet in quo delinquit. Nam hinc si quis non cum inuidia, sed cum beneuolentia accipiat, remedium inuenitur. ATHEN. Præclare tu quidem. Ego uero non ante reprehendam quam pro uiribus diligenter consideraro, immo dubitando potius uerba faciam. Solis enim uobis Graecorum barbarorumque omnium quorum notitiam habemus, legislator præcepit a maximis uoluptatibus iucundissimisque ludis cauere, nec ex his quicquam degustare. De doloribus autem & timoribus, quod modo diximus, sic censuit: si quis a primis annis eos declinare assuescat, fieri ut quotiens dolores, metus, atque labores necessarios subire oportet, fugiat illos qui in his exercitati sunt, eisque seruiat. Hoc ipsum ut ego arbitror, oportuit esse de uoluptate etiam cogitare, ac istud secum cogitare: si ab ineunte ætate maximarum ci-

ues uo

Lex optima

ues voluptatum expertes erunt, nec docti continere se in uoluptate, nihilque turpe iucunditatis uoluptuarię gratia facere, ita succumbent quemadmodum qui timore uincuntur, & modo quodam alio ac turpiore seruiunt quam illi, qui medijs in uoluptatibus sese continere assueti sunt: & qui inter uoluptates conuersantes, oblectamenta sibi suppeditare possint, pessimi forsan homines. Atque ita animum partim seruum partim liberum habebunt, nec omnino fortes ac liberi appellari debebunt. Considerate igitur siquid ex dictis probe uobis dici uideatur. CLIN. Videtur quidem. Sic enim oratio est. Sed iuuenum, immo uero amentium penitus esset, de tantis rebus statim ac facile assentiri. ATHEN. Quid igitur num quę proposuimus nunc prosequemur o Clinia hospesque Lacedæmonie: post fortitudinem enim de moderatione dicemus quę differentia sit inter has & cęteras Respub. aut quę casu non lege gubernari uidentur, quemadmodum nunc de bello? MEG. Non est fermę id facile. CLIN. Videntur tamen communia conuiuia certaminaque gymnastica cõmode utrisque adinuēta fuisse. ATHEN. Videtur sane o hospites arduum esse in Rebus, ut uerbis ita & re ipsa, undique tutum aliquid certumque inducere. Nam quemadmodum in corporibus fieri non potest ut aliquod unū uni corpori studium accommodate tur, quod non idem alijs prodesse, alijs obesse uideatur: sic & in ciuitate. Nempe exercitationes eadem comestationesque alibi quidem ciuitatibus cõferunt, in seditionibus autem obsunt omnino. Cuius rei Milesii, & Bœotij, & Thurijs nobis exemplo sunt. Atqui hæc studia prisca, uidentur ueteres & naturales circa uenera uoluptates nõ in hominibus solum, sed in bestijs peruertisse. Qua in re primæ ciuitates uestræ possent accusari, & aliæ omnes quibus cura gymnasticarum exercitationū maxime fuit. Ac seu ioco siue serio cogitare oportet, cogitandum est, quod cum fœmina & masculus ad generandum conueniunt, huiusmodi uoluptas secundum naturam his tributa uideatur. Quod mares autē maribus aut fœminæ fœminis commiscantur, præter naturam uoluptas ea est. Et qui primū tale facinus ausi sunt, uoluptatis incontinentia id fecerunt. Omnes porro Cretensium fabulam de Ganymede uehemēter culpamus, quod aduersus Iouem ficta sit: ut cum ab eo leges ipsorum originem habuisse credantur, eum deum imitantes qui leges tradidit, hæc etiam uoluptate fruantur. Sed fabula quidem ualeat: eorum autem qui de legibus considerant, cogitatio pene omnis de uoluptatibus & doloribus tam circa publicos quam circa priuatos cuiusque mores esse debet. Duo namque hi fontes natura scaturiunt: à quibus qui haurit, unde, quando, quantumque oportet felix est, priuatus scilicet & ciuitas omneque animal. qui autem insipienter & præter opportunitatem contra uiuit, infelix. MEG. Recte ista dicuntur o hospes, nec quid aduersus hæc dici possit, uideamus. Videtur autē mihi Lacedæmoniarum legum conditor recte fugiendas esse uoluptates iussisse. Gnosius autem legibus Clinia hic, si uolet, opitulabitur. Nam apud Spartiatas, quę ad uoluptates pertinent, optime omnium disposita esse arbitror. Quo enim omnes homines summopere in uoluptates uehemētissimas, petulantiamque & insaniam incidunt, id ab uniuersa regione lex nostra exterminauit: nec in agris, nec in urbibus quas Spartiatæ gubernant, cõpotationes uidebis, sed nec cõpotationibus coniuncta, quibus ad omnes uoluptates mouemur. Nec ullus est, qui cuidam ebrietate lasciuienti obuiam factus, non maximo ipsum supplicio statim afficiat, neque Bacchanalium tempus ipsum liberet. Quemadmodum apud uos in curribus uidi, & apud Tarentinos qui nostri coloni sunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatem. Apud nos autem nihil tale conspicitur. ATHEN. Laudanda hæc omnia sunt o hospes Lacedæmonie, ubi continentia quędam est: ubi autem omnino permittuntur, emolliunt. Cito enim aliquis nostra defendens, te reprehendat, si mulierum apud uos licentiam ostendat. Vna certe in omnibus his & Tarentinos & nos, immo uero & uos responsio liberat, quod hæc probe non improbe se habeant. Quisque enim peregrino admiranti quod insolita uideat, respondere poterit: Noli mirari o hospes. hæc apud nos extat lex. Apud uos autem iisdem de rebus forsan alia lex est. Nobis uero in præsentia o amantissimi uiri, non de hominibus alijs sermo est, sed de conditorum ipsorum uirtute ac uitio. Verum latius de uniuersa ebrietate dicamus. Non enim exigua res est, neque ad abiectum aliquem iudicium eius spectat. Non dico utrum bibendum sit uinum nec ne, sed de ebrietate quarendum inquam, utrum ita utendum sit, quemadmodum Scythæ ac Persæ utuntur, Carthaginenses præterea & Celtiberi & Thraces, quę omnes gentes

Duo fontes
dolor & uoluptas

bellicosissimæ sunt: uel quemadmodum uos, qui ut ais omnino abstinetis. Scythæ uero ac Thraces mero penitus utuntur tam uiri quam mulieres, ac mero uestes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus existimantes. Persæ uero alijs quoque delicijs, quas uos spernitis, ualde utuntur, quamuis moderatius quam isti. MEG. Sed omnes istos nos tum cum arma ceperimus fundimus atque fugamus. ATHEN. Noli hæc o uir optime dicere. Permulti namque & fugarunt alios, & ab alijs fugati sunt, de quibus certa quadam eiusmodi causa reddi non potest, fierique id sæpius. Quare non certum, sed ambiguum argumentum signumque de honestis officijs & contrarijs in uita sumemus si ad uictoriã belli fugamque respexerimus, præsertim cum minores ciuitates à maioribus in seruitutem pugnando redigantur, ut à Syracusanis Locrenses, qui optimis inter eas gentes legibus usi sunt, & ab Atheniensibus Cei, similiaque huiusmodi multa liceat intueri. Igitur uictoria & offensione belli prætermissa, conemur de unoquoque officio secundum se considerantes, quod in quoque uerum est, nobis persuadere. Dicamus autem quemadmodum hoc quidem tale, bonum est; illud autem tale, non bonum. Sed in primis me audiat, quomodo in huiusmodi rebus bonum malumque considerari debet. MEG. Quo pacto id ais? ATHEN. Quicumque rem aliquam statim in disputatione propositam uituperant aut laudant, delinquere mihi uidentur, idemque facere, ac si quis cerealem cibum ab aliquo laudatum ut bonum statim uituperet prius quam eius affectus percipiat, & qua ratione, quibus, cum quibus, quomodo præparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in disputando uidemus. Qui cum primum ebrietatis facta mentio est, statim alij uituperamus, alij uero laudamus, & ualde quidem id absurde Testibus enim assertoribusque utrinque utentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignum asserere putamus, alij quia uino abstinentes uincant in pugna. quod tamen ambiguum nobis est. Si ergo hoc modo etiam in alijs procedemus, nihil mea quidem sententia faciemus. Sed ut mihi quidem uidetur, conabor si potero ipsius ebrietatis exemplo, uiam nobis ac rationem rectam in huiusmodi omnibus aperire, præsertim cum gentes innumerabiles de eisdem dubitantes, duabus cum ciuitatibus uestris contendant. MEG. Audiendum est omnino siqua de his recta consideratio inuenitur. ATHEN. Consideremus itaque sic. Siquis caprarum curam, & genus id animantis habendum ac possidendum probet: alius uero uituperet, cum absque pastore eas per fata pasci damnumque facere uiderit, & omne ideo pecus uel sine pastore, uel malis pastoribus gubernatum conspexerit: nunquid iustam eius uituperationem censebimus? MEG. Nullo modo. ATH. Gubernator uero nauis num si gubernandi solummodo artem habeat, an si nausea exagitetur aut non? aut quo tandem pacto bonus dicetur? MEG. Nihil ad artem nausea facit. ATH. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artem, nunquid ex hoc sufficiens dux putandus est, etiam si timidus sit, & in periculis ebrietate quadam metus ipsius nauscet? MEG. Quoniam modo? ATH. Quid porro, si neque artem habeat, & sit timidus? MEG. Ignauum & inutilem narras omnino, neque uirorum, sed uilium quarundam mulierum principem. ATHEN. Qui uero laudat aut uituperat societatem aliquam, cuius esse dux aliquis possit, sitque utilis societas quotiens suum nacta est gubernatorem, ille uero nunquam eam recte uiderit gubernatam, sed semper aut absque principibus, aut cum improbis, nunquid recte unquam uituperare eam, aut laudare poterit? MEG. Quo pacto id faciet qui nunquam societatem recte gubernatam prospexerit? ATHEN. Age iam attende. Compotatores compotationesque nonne societatem quandam de multis unam dicemus? MEG. Summopere. ATHEN. Hanc uero nunquid unquam recte gubernatam aspexit quisquam? Sed uobis respondere facillimum, nunquam id perspexisse. Neque enim id uobis ex patrijs legibus consuetum. Ego autem multis passim interfui, diligenterque de omnibus, ut breuiter dicam, quaesui, nullamque ferme recte uniuersam administrari aut uidi unquam aut audiui, sed particulas quodammodo paruas quasdam & paucas. Multas autem, ut sic dixerim, penitus aberrare cognoui. CLIN. Qua ratione hæc dicis o hospes? Apertius enodato. Nos enim, ut aiebas, cum nullam huius rei peritiam habeamus, non ilico quid recte, quid minus in ea fiat, cognoscere possumus. ATHEN. Consentaneum id quidem, sed conare me dicente perdiscere. In omni conuentu atque communitate quarumcunque rerum gerendarum principem esse oportere fateris? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Atqui paulo ante dicebamus fortem esse pugnantium prin

principem oportere. CLIN. Dicebamus. ATHEN. Fortis autem uir à timore minus quam timidus perturbatur. CLIN. Est ita. ATHEN. Siquis modus inueniri posset ut exercitui ducem prorsus intrepidum præficeremus, nonne ad id omnistudio niteremur? CLIN. Maxime. ATHEN. Nunc autem non de exercitu, nec imperaturo aduersus hostes in bello, sed de gubernaturo in pace iucundam amicorum inter se consuetudinem dicimus. CLIN. Sic est. ATHEN. Ea societas, siquidem ebrietas aderit, num tumultu carebit? CLIN. Prorsus. ATHEN. Primum igitur etiam his opus est duce. CLIN. Maxime omnium. ATHEN. Vtrum igitur principem qui non perturbetur, si fieri possit, diligere oportet? CLIN. Oportet sane. ATHEN. Societatis conciliandæ peritum hunc principem esse oportet. eius enim officium esse debet, ut & præsentem amicitiam illis conferret, & maiorem insuper ex eo cõtubernio fieri procuret. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne igitur sobrius & sapiens ebriorum princeps, haud contrà, constituendus est? Nam & si iuuenis, & non sapiens, sed ebrius, erit, ebriorum ue princeps, bonæ fortunæ non consilio imputabitur, si temeritate sua non euertet omnia. CLIN. Optime sane. ATHEN. Siquis ergo comptationes, dum quoad fieri posset, recte in ciuitate dispositæ sint, accusaret, rem ipsam accusans, recte faceret forsan. Sin autem propter comptationem unam turbulentam quam uidit, omnem comptationem uituperet, primum quidem patet ignorare eum non recte dispositam eam fuisse: deinde constat omnia eodem modo, etiam si sobrio domino ac principe fiant, improba uisum iri. An non animaduertis quod ebrius nauis aut cuiusuis rei alterius gubernator euertit omnia, siue naues, siue currus, seu exercitus, seu quoduis aliud ab eo regatur? CLIN. Vere omnino id dixisti hospes. sed & hoc pro nobis expone. Quid nobis comptationes hæ, si recte aguntur, conferent? Vt quod modo dicebamus, recte ductus exercitus uictoriam in bello afferret, bonum profecto non paruum. Idemq; de cæteris iudicandum. comptatione uero recte gubernata, quid magni uel ciuitati uel priuatis accederet? ATH. Quid autem puero uno, uel uno quodam cœtu recte instituto, magni ciuitas adipiscetur? At enim ita de hoc interrogati respõdebimus, paruam ex unius duntaxat educatione ciuitati utilitatem accedere. Si autem in uniuersum de iuuenum bene institutorum eruditione quid potissimum cõferat reipub. quæras, haud difficile dictu erit. Bene enim eruditi, uiri probi euadent. Probi autem facti, tum cætera bene agent, tum etiam hostes pugnando uincunt. Disciplina utiq; uictoriam præstat, uictoria nonnunq; negligentiam & ruditatẽ gignit. Multi enim in uictoria elati, alia quoq; uitia multa per insolentiam contraxerunt. Et disciplina quidem nulla unquam Cadmea fuit. Victoriæ uero multæ huiusmodi & fuerunt & erunt. CLIN. Videris ô amice quasi magnam disciplinæ partem, communem in uini potu consuetudinem si recte fiat, laudare. ATHEN. Profecto. CLIN. Poteris ergo de inceptis uerũ id esse ostendere? ATH. Vera hæc ita esse ô hospes approbare, cum multi de eis ambigant, solius dei est, tamen si quod sentio dicam, nulla arbitror inuidia obstabit. de legibus enim & repub. uerba obtinere in præsentia statuimus. CLIN. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus uidetur, perdiscere. ATHEN. Ita decet. Oportet autem ut uos ad discendum, ego ad docendum, orationem omnem conuertamus. Ac primum illud audiatis. Græci omnes ciuitatẽ nostrã & eloquẽtiæ studiosam iudicãt & uerbosam. Lacedæmonem uero atq; Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis q; uerbis studentem. Vereor itaq; ne uobis tanquam uerbosus parua de re loqui multa uidear dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa uxor oratione. Comptationis autem ipsius recta secundũ naturã constitutio nunq; poterit sine recta musicæ regula aperte & sufficienter oratione tractari, nec musica sine uniuersa disciplina. Quæ omnia profecto multis indigent uerbis. Videte igitur quid agendũ sit. An his in præsentia prætermisissis, ad aliam quandam legum quæstionẽ iam transeundũ? ME. Ignoras forsan Atheniensis hospes, familiam nostram communem ciuitatis uestræ hospitem esse. Et quod omnibus arbitror pueris accidit, ut cum audiũt maiores suos ciuitatis alicuius hospites fuisse, bene uolentia quædam erga illam quasi alteram patriam confestim à teneris usq; annis eorum illabatur, mihi quoq; contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quotiẽs aliquid uel succēserent Atheniensibus uel laudi darēt, ita dicere, uestra Megille urbs nobis id mali intulit aut boni. Atq; hæc audiens, pugnabam aduersus eos qui uos uituperabāt

magna

magna erga uos affectus beneuolentia. Ac mihi quidem nunc uestra uox ualde iucunda est, quodq; uulgo fertur, Probos Athenienses, præcipue probos esse, uere prorsus mihi dictum uidetur. Soli enim suapte natura, diuina quadam sorte, non coacti neq; ficti, sed uere probi sunt. Quare mea quidem causa libere quodcunque uelis enarrato.

CLIN. Si me quoque audies hospes, quæcunque in mentem tibi ueniant, summa fiducia proferes. Fortasse nanque audisti Epimenidem uirum fuisse diuinum: qui ex familia nostra fuit, ac decem annis ante Persicum bellum dei oraculo monitus ad uos peruenit, & sacrificia quædam dei oraculo ædita fecit, Atheniensibusq; Persicam formidantibus classẽ prædixit, decennio Persas nequaquam uenturos: sed & postquam uenerint, infecta re discessuros, pluraq; perperos mala quam fecerint. Tunc quidem maiores nostri uestros hospitali affectu cõplexi sunt, & ex illo tempore parentes nostri egoq; uobis beneuoli sumus.

ATHEN. Parati ergo uos quidem estis audire ut uideamini. Ego autem ad dicendum uoluntate promptus sum potius quam facultate paratus. Conabor tamen ut potero. Primum uero quod ad hunc sermonẽ, quid disciplina sit, quamq; uim habeat, definiamus. Per hanc enim eundum est disputationi nobis in præsentia instituta, quousque ad deum ipsum perueniat.

CLIN. Ita certè faciendum est, si tibi placet.

ATH. Dum ego quid disciplina sit dico, considerate nunquid mea uobis sententia placeat.

CLIN. Dicas.

ATHEN. Assero equidem eos qui præstantes uiri in aliquo euasuri sunt, ab inuente statim pueritia oportere id ipsum tam ludendo quam studendo in singulis ei negotio conuenientibus meditari. Nempe si quis peritus agricola aut ædificator futurus est, ludentem oportet à prima ætate uel colere terram, uel pueriles quasdam domos ædificare, atq; eum qui educat utrunque, utriq; instrumenta quædam parua, uerorum instrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoq; eas perdiscere debent, quæ ad rem suam faciunt. Quippe futurus faber mensurare ac regula uti: Eques futurus equitare ludendo, aut aliquid huiusmodi facere. In omnibus enim ludendo conari debemus, ut eò uoluptates & cupiditates puerorum uertamus, quò eos tandem peruenire cupimus. Caput autem disciplinæ rectam educationem dicimus, quæ ludentis animum in amorem præcipue illius perducit, quod utili ætate perfecte sit comparata uirtute artis eius iam acturus. Sed considerate nunc, ut dicebam, si quæ dicta sunt hæcenus, uobis probant.

CLIN. Quid prohibet?

ATHEN. Neque tamen indeterminatum relinqui debet, quid potissimum disciplinam esse dicamus. Cum enim uituperamus aut laudamus singulorum educationes, dicere solemus, disciplina instructum hunc esse, illum disciplinæ expertem, quamuis cauponariam & nauigandi artem cæteraq; huiusmodi optime calleat. Quippe non hanc disciplinam putamus, sed eam quæ à pueritia desiderari amariq; uirtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quispiam ciuis effectus, iure imperare sciat, atque parere. Hanc educationem hic sermo solam disciplinam appellandam esse docet. Illam uero quæ ad colligendam pecuniam, uel ad corporis robur augendum, uel ad peritiã quandam aliam absq; mente & iustitia conquirendam tendit, mechanicam atque illiberalem, & disciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de uerbo quidem non cõtendamus: hoc autem pauloante assertum, inter nos conueniat, quod qui rectam nacti sunt disciplinam, omnes fermè probi euadunt: qui contra, improbi. Quare nulla in re disciplina negligenda est, quæ præclarissimarum rerum prima præstantibus hominibus adest. Et si quis in re aliqua excidit, potestq; corrigi, seipsum emendet, idq; per totam uitam pro uiribus faciat.

CLIN. Recte loqueris. Idcirco quæ dicis concedenda sunt.

ATH. Atqui olim iam concessimus, bonos esse illos qui sibimet imperare possunt, malos autem qui nequeunt.

CLIN. Scite admodum.

ATHEN. Resumamus igitur id ipsum, ut clarius innotescat quod dicimus. Ac uos per imaginẽ id ut liqueat accipiatis, si quo modo possim rem uobis hanc aperire.

CLIN. Dic iam.

ATHEN. Nonne quemlibet nostrum unum putamus?

CLIN. Vnum.

ATHEN. Habentem uidelicet in se consiliarios duos, contrarios atque amentes, quos uoluptatem ac dolorem appellamus.

CLIN. Et hoc.

ATH. Ad hos futurorum opiniones accedunt, quibus commune nomen spes est: proprie uero quæ ante dolorem spes est, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudicium, dictans quid istorum melius sit, quid peius. Hoc si commune decretum ciuitatis efficitur, lex nominatur.

CLIN. Vix ego te sequor. Dic tamen quæ restant, perinde ac si sequerer

sequeret. MEG. Idem mihi quoque accidit. ATHEN. Sic autem de his cogitemus, ut miraculum quoddam diuinum in animantium genere unumquemque nostrum existimemus, siue ioco siue serio (non enim id nouimus) a superis constitutum. Illud autem non ignoramus, quod hi affectus in nobis quasi nerui aut funes ingenti trahunt nos inuicem retrahuntque ad contrarias actiones, ubi uirtus, & uitium discreta uersantur. Ratio enim tractionem unam sequendam semper, neque unquam relinquendam, sed hac ceteris omnibus obtinendum esse edicit, eamque rationis productionem esse auream atque sacram, quae cuius tatis lex communis uocetur. Et ceteras duras ac ferreas esse, hanc mollem, quod aurea sit: & uniformem praeterea, ceteras multiformes. Oportere itaque pulcherrimam nos legis ductionem sequi semper, eique fauere. Nam cum rationis iudicium non est res sit & mitis quidem potius quam uiolenta, ministris ductionem ipsius egere, ut aureum in nobis genus alia genera superet. Et sic fabula, qua mira res homo esse narratur, uirtute seruabitur: & qua ratione superior quis & inferior quodammodo seipso dicatur, planius cognoscetur: et quod oporteat unumquemque uera in seipso de his tractionibus ratione percepta, ad eam ipsam uitam omnem suam dirigere: Ciuitatem uero, uel a deorum aliquo, uel ab hoc ipso qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusque normam officia sua secum, & cum alijs ciuitatibus instituire, atque ita uirtus, & uitium clarius nobis distincta patebunt. quibus plane perceptis, & disciplina & reliqua studia magis forsitan elucescent. Et ille in potationibus receptus nunc mos, quo de uile fortasse putabitur si pluribus dicam. CLIN. Fortè non uidebitur prolixa oratione indignum. ATHEN. Probe loqueris, quare dicamus quid in ea maxime dignum uideatur. CLIN. Prosequere iam.

ATHEN. Si mirae huic rei ebrietatem addamus, qualem ipsam reddemus? CLIN. Quid istud rogitas? ATHEN. Nondum dico quid. Sed si mira haec res illi se commisceat, qualis redditur? Verum apertius etiam quod uolo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An uini usus uoluptates, dolores, iras, amores, uehementius concitet. CLIN. Maxime quidem.

ATHEN. Vtrum etiam sensus, memoriam, opinionem, intelligentiam similiter uehementiora efficiat. An prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Omnino certe extinguit. ATHEN. Ad eum igitur animi habitum redit, quem puer primis ab annis habebat. CLIN. Profecto. ATHEN. Quare minime tunc sui ipsius compos erit. CLIN.

Minime. ATHEN. Erit itaque pessimus. CLIN. Valde. ATHEN. Non solum igitur senex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. CLIN. Optime id hospes est dictum. ATHEN. Poterit ne ratio nobis aliqua suadere hanc rem aliquo pacto gustandam esse? neque esse totis uiribus fugiendam? CLIN. Poterit forsitan, ut tu ais, & modo paratum te dicere ostendebas. ATHEN. Optime meministi. Nempe & nunc paratus sum, quando quidem utriusque haud grauatim audire promissistis. CLIN. Quid ni audiamus, & si non ob aliud, tamè quia mirum absurdumque uidetur, si oportebit quandoque hominem sponte seipsum in omnem prauitatem abijcere? ATHEN. Animi ne dicis? CLIN. Animi. ATH.

Nunquid autem mirabimur o amice, si quis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem, imbecillitatem sponte deueniat? CLIN. Quid ni? ATHEN. An igitur putamus eos qui ultro medicorum pharmaca accipiant, ignorare se paulo post ita corpus per aliquot dies affectum habituros, ut si affectum similiter perpetuo sint habituri, uiuere non lint? An etiam ignoramus eos qui gymnasia, & labores subeunt imbecilles lassitudine confestim fieri? CLIN. Haec omnia nouimus. ATHEN. Atqui & istud, quod cuncti futurae utilitatis gratia ad haec ultro tendunt. CLIN. Praclare. ATHEN. Nonne eodem modo de ceteris rebus existimandum est, si datur hoc in istis recte considerari. CLIN. Sic certe. ATHEN. Si utilitatem aliquam habere perspicietur nihilo inferiorem quam quae in corporali exercitatione inest, bene quidem principio tamen in hoc exercitationem corporis superat, quod haec dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Recte id quidem. Sed mirarer equidem, si quid tale in eo possemus percipere. ATHEN. Hoc ipsum iam explanare conandum. Quare mihi dicas. An duas timoris species inuicem pene contrarias possumus cogitare? CLIN. Quas dicis? ATHEN. Has inquam. Timemus profecto mala, cum futura expectamus. CLIN. Timemus. ATHEN. Metuimus quoque sapenter merito existimatione, cum formidamus ne dicendo aut faciendo aliquid minus honestum,

Nocumeta
a uino

Temulentus
etiābis puer

mali

mali uideamur. Quem quidem timorem nos, immo omnes, ut arbitror, pudorem appellamus. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Hos equidem timores duos dicebam, quorum alter contrarius quidem est doloribus cæterisque timoribus, contrarius est & plurimis ingentibusque uoluptatibus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Nonne igitur, & legislator, & quicuis alius qui prodesse hominibus quoquomodo possit, hunc timorē maximo honore colat, uocetque pudorem? confidentiam uero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publice malum hominibus arbitretur? CLIN. Recte dictum. ATH. Is utique timor & in alijs multis ingentibusque nos maxime seruat, & in bello, si unum uni comparetur, hic certe maxime omnium uictoriam nobis salutemque largitur. Duo enim sunt quæ uictoriam pariunt: aduersus hostes quidem audacia, aduersus amicos autē turpis infamiae timor. CLIN. Est ita. ATHEN. Intrepidum itaque unumquemque nostrum, & timidum fieri oportet. Quamobrem uero ita utrunque oporteat, iam distinximus. CLIN. Omnino. ATHEN. Atqui quoties intrepidū aliquem reddere uolumus, in multarum terrorem formidinum lege impulsus, talem efficimus. CLIN. Ita uidetur. ATH. Quem uero, ut timeat quæ timenda sunt, inducere uolumus, eum profecto debemus rebus ad impudentiam declinantibus tentare, in pugna contra uoluptates domesticas, aut antea cæta uitæ institutum exercere, & ad uictoriam cohortari, atque ita uincens uere fortem reddere. Qui uero nec periculum sui fecerit ullum, neque in his certaminibus exercitatus fuerit, ne mediā quidem suarum uirium partem ad uirtutem habebit. Temperatus autem quomodo erit perfecte, nisi uoluptatibus atque cupiditatibus plurimis ad impudentiam & iniuriam compellentibus fortiter repugnauerit, ac ratione opereque & arte tam iocosus quam serijs in rebus deuicerit? An temperans erit inquam qui nihil huiusmodi sit perpessus? CLIN. Haudquaquam uerisimile est. ATHEN. Sed dic oro, num aliquod ad inducendum timorem pharmacum deus quispiam hominibus dedit, ut quanto plus ex eo quis bibat, tanto ex qualibet potatione infeliciorē se fieri putet, cum omnia tam præsentia quam futura sibi metuat, atque ad omnem formidinem etiam si fortissimus omnium sit, tandem deueniat: cumque dormierit, & a potione huiusmodi liberatus fuerit, rursus sibi idem quotidie accidat? CLIN. Et quam o amice huiusmodi potionem in hominum uita fuisse unquam dicemus? ATHEN. Nullam utique. Tamen si reperiretur hæc potio, esset ne ad fortitudinem conditori legum idonea, ut tale quid de ipsa dicere ad latorem legis possemus? Age primum dic legum conditor, siue Cretensibus, siue quibuscumque alijs leges cōscribis. Vtrum uelles de ciuibus tuis posse fortitudinis, & ignauiae periculum facere? CLIN. Velle se profecto quilibet responderet. ATHEN. Deinde utrum id tuto, neque magno imminente periculo, an contra? CLIN. Tuto scilicet atque secure quilibet confitebitur. ATHEN. Num igitur potione hac uteris ita eos ad terrores compellens, & in ipsis perturbationibus arguens monitu tuo ac iussu, ut ciues tuos imperterritos facias, alios honorans, alios autem uituperans, si tuis monitis nō paruerint? Atque eos qui strenue exercendo se gesserint impunes relinquant: at eos qui contra, pœna afficias? An nullo modo uteris, quamuis nihil habeas quod in ea potione accuses? CLIN. Cur non utar hospes? ATHEN. Exercitatio quidem o amice præter consuetas miræ facilitatis est, qua uel unus uel pauci possunt aut quotcumque uolueris exerceri. Ac siue quis solitario in loco solus ignominiam ob oculos ponens, quod priusquam profecerit uideri nolit, ita aduersus formidinem se exercent, potione hac sola præ multis rebus alijs præparata, probe aliquid profecto efficiet: seu quis confidens natura se & usu satis instructum, non formidet cum multis compotatoribus exercitari, uinumque in poculo necessario exhauriendo perdendoque ostendere adeo præualens & exuperans, ut nulla in re magna per impudentiam erret, & propter uirtutem statu non moueatur, ac iuxta ultimam potionē ante ebrietatē discedat apprime cauens meri in omnes homines uolentiam. CLIN. Certe & hic o hospes ita se gerens, moderatus euadet. ATHEN. Rursus ad conditorem legum ita dicamus. O legis conditor, neque deus tale adhuc hominibus, timoris dedit pharmacum, neque ipsi excogitauimus. Ipsos namque ueneficos inter cōuiuas nō numero. Cōfiderē autē ualde, & intrepide præterquam oportet audere in quibuscumque, utrum potio quædam an nulla est, quæ facit. CLIN. Vinum esse dicet. ATHEN. Porro contra id facit quam ea potio de qua modo facta est mētio. Nam cum biberit quis, primo alacrior fit quam prius erat

erat: deinde quo plus biberit, eo maiore & meliore spe est, & fortius de se sentit. Tandem quasi sapiens, ea homo confidentia, libertate, audaciaque repletur, ut intrepide & dicat, & faciat quicquid placet. CLIN. Arbitror equidem omnes id concessuros. MEG. Certe omnes. ATH. Recordemur itaque nunc duo quaedam esse quae in nostris animis curanda superioribus diximus. Alterum ut maxime confidamus, alterum ut maxime formidemus. CLIN. De pudore dicta haec existimamus. ATH. Recte tenetis. Sed quoniam fortitudinem imperterritique animi habitum in timoribus addiscere oportet, considerandum nunquid contrarium addiscere in contrariis conveniat. CLIN. Consequens id est. ATHEN. In his igitur quae perpessi confidentes audacesque maxime fieri natura solemus, cogitandum videtur ut quae minime impudenter & audaces simus, sed contra formidolosi ad dicendum, aut patiendum, aut agendum quicquid turpe. CLIN. Ita videtur. ATH. Nonne haec ita sunt, in quibus tales sumus, ira, amor, petulantia, inscitia, avaritia, secordia, & ad haec illa, diuitiae, forma, vires, & quaecumque voluptatis ebrietate quaedam homines amentes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendum, inducendamque exercitationem, nullam habemus voluptatem commodiorem ea quae potione mores examinat, si modo prudens quaedam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agrestis animi, unde iniuriae nullae pullulant, ubi experimentum capere tutius sit, in commercijs ne, quae uel maxime ingenium declarare uidentur, an Dionysii spectaculis, aut uenera in re animo succumbente, ut mores alicuius in periculum uel filij uel filij, uel uxoris pudicitia exposita, probes? Equidem si infinita commemoras, nunquam inuenies in quo per iocum, sine omni prorsus periculo spectare ingenia sic ut in uino licet. Qua de re neque Cretenses, neque alios hominum ullos dubituros unquam putamus, quin huiusmodi morum examinatio conueniens sit, ac praeter ceteris facilis, tuta, breuis. CLIN. Verum id quidem. ATHEN. Hoc igitur utilissimum quiddam erit, naturas & habitus animorum arte illa cognoscere qua ista curanda sunt. Est autem hoc, ut arbitror, ciuilibus facultatis officium. An non. CLIN. Sic est omnino.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM secundum De legibus.



PLATO noster mirifica in genus hominum charitate, nihil in disputationibus suis intentatum relinquit, quod ad humanam salutem quauis ratione conducere uideatur. Atque dum id studiose contendit, mauult uel prolixum nimium, uel etiam curiosissimi crimen subire, quam negligentis. Ergo exquisitam in secundo etiam libro aetatis tenerae prosequitur disciplinam. Animaduertens enim pueros ferme ut bestias, quasi nihil pensi habere, sed quocumque uoluptas trahit, prorumpere, & undecumque retrahit dolor, protinus aufugere, non iniuria prius quam male uel prosequendi, uel fugiendi procliuas in habitum inolescat, aurigam pueritiae equis imponit, uoluptatis uidelicet, & doloris habenas manu tenentem. Quae quidem aurigam nominat disciplinam, uirtutem scilicet quae primo pueris aduenit, qua uoluptas, & amor, dolorque et odium per alienam rationem recte in animos influunt, antequam ratione propria moueantur: ratione deinde praesente, propria insuper rationi consentiunt, propter superiorum bonorum morum consuetudinem. Hanc ipsam consensionem, uniuersam uult esse uirtutem. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinem, per quam ab initio usque ad extremum uita homines oderint quae odisse oportet, & ament quae amanda sunt, quam diu sub alterius regitur ratione, nominat disciplinam. Deinde uero, cum rationi propriae iam expergefactae consentit, nomine uirtutis appellat. Eiusmodi uero uita moralis fundamentum maximi esse momenti, uel Aristoteles ipse in Ethicis magnopere comprobata. Cum uero inquieta sit puerorum natura, oblectamentorumque per omnia cupida, & idcirco seueram non suscipiat disciplinam, merito sub honesta musica illius communissimae uoluptate uirtutis uestigia praesente, iubet pueros educari: immo uero et seniores interdum, quibus ad laboriosam uitam solamen oblectamenta quaedam honesta sunt adhibenda. Hanc utique ob causam inquit deos laboriosam uitam hominum miseratos, haud ab re in laborum remissionem solennia illis sacra festaque instituisse. Musas quinetiam, et Apollinem, & Bacchum ad haec celebranda duces adhibuisse, qui morum lasciuam emendarent, & naturam auidam motionis per musicam motionum rationem moderaretur, honestaque delectarent. Haec autem uerba non solum musicae usum laudant diuinitus commendatum atque concessum, uerum etiam allegorice docent hominem multis de causis brutis fore miseriores, nisi diuina prouidentia atque cognatione diuinum cultum religionemque susceperit. In qua quidem Musae diuinam significant ueritatis inuentionem religiosam a Deo concessam: Apollo autem inuentionis eius gratam expressionem atque uaticinium. Bacchus denique tum mentis abstractionem, tum opera religiosorum hominum admiranda. Animaduerte